

BƯỚC ĐẦU TÌM HIỂU TÁC ĐỘNG CỦA MẠNG XÃ HỘI ĐỐI VỚI HOẠT ĐỘNG THƯ VIỆN TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC VIỆT NAM

Trịnh Tất Đạt, Lê Ngọc Hoàn
Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa

Tóm tắt: Facebook, MySpace, Twitter, Second Life, Delicious, Blog, Wiki - đây là một vài trong số các tùy chọn mạng xã hội có sẵn trên Internet ngày nay. Để phân tích cách các thư viện đại học Việt Nam đã sử dụng các công cụ mạng xã hội như thế nào, tác giả đã tiến hành nghiên cứu các bài báo về mạng xã hội, thư viện 2.0, và các cơ sở dữ liệu trên trang web các trường đại học; từ đó, đưa ra phân tích những tác động tích cực và hạn chế của mạng xã hội (lấy minh chứng Facebook và blog) đối với thư viện đại học.

Từ khóa: Mạng xã hội, hoạt động, thư viện

PRELIMINARY STUDY ON THE IMPACT OF SOCIAL NETWORKS ON LIBRARY ACTIVITIES AT VIETNAMESE UNIVERSITIES

Trinh Tat Dat, Le Ngoc Hoan
Thanh Hoa University of Culture, Sports and Tourism

Abstract: Facebook, MySpace, Twitter, Second Life, Delicious, Blogs, Wikis—these are some of the many social networking platforms currently available on the Internet. To analyze how university libraries in Viet Nam have utilized social networking tools, the authors conducted a study of articles on social media, Library 2.0, and databases on university websites. From this foundation, the paper presents an analysis of both the positive impacts and limitations of social networks—using Facebook and blogs as key examples—on the operations of university libraries.

Keywords: Social networks, activities, libraries.

Nhận bài: 18/03/2025

Phản biện: 16/04/2025

Duyệt đăng: 21/04/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Từ điển tiếng Anh trực tuyến Oxford (2010) định nghĩa mạng xã hội như sau: “Sử dụng hoặc thiết lập các mạng xã hội hoặc các kết nối; việc sử dụng các trang web cho phép người dùng tương tác với nhau, tìm và liên lạc với những người có cùng mối quan tâm”. Các công cụ mạng xã hội đa dạng đang ngày càng được sử dụng bởi các cá nhân ở mọi lứa tuổi, nhưng đặc biệt phổ biến trong giới trẻ và sinh viên (SV) trong các trường đại học. Do sử dụng cao trong hai nhóm này, nhiều cán bộ thư viện đại học chủ trương sử dụng các mạng xã hội để tiếp cận với SV. Tuy nhiên, vai trò của mạng xã hội trực tuyến đối với thư viện trường đại học xuất hiện nhiều quan điểm khác nhau. Trong khi một số cho rằng mạng xã hội là một phương pháp giúp SV thành công và sáng tạo; những người khác lập luận rằng mạng xã hội được thực hiện bởi cán bộ thư viện đại học được sử dụng không hiệu quả.

Sự gia tăng các công cụ mạng xã hội trực tuyến được bắt nguồn từ sự xuất hiện của công nghệ Web 2.0. Web 2.0 có thể được “định nghĩa như là sự phát triển web tương tác và web xã hội cung cấp cho tất cả mọi người cơ hội để tham gia”. Với sự phổ biến to lớn của các nền tảng mạng xã hội của Web 2.0, tất cả các loại hình thư viện đã chấp nhận chúng như là một phương pháp thúc đẩy bản thân trong cộng đồng của họ. Phương pháp mới này cung cấp các dịch vụ thư viện được gọi là Thư viện 2.0.

Tiếp cận mạng xã hội của thư viện đại học không phải là một hiện tượng mới. Một số phương pháp tiếp cận cộng đồng tồn tại với mục tiêu khuyến khích việc sử dụng thư viện của giảng viên và SV. Một số phương pháp tiếp cận tập trung vào các chương trình nhằm vào giảng viên với hy vọng rằng các giảng viên sẽ khuyến khích các SV sử dụng thư viện. Các cách tiếp cận khác tập trung hơn vào số SV, bao gồm cả cán bộ thư viện và phối hợp với các tổ chức SV. Vì vậy, việc sử dụng các mạng xã hội chỉ là ví dụ mới nhất về tiếp cận cộng đồng thư viện đại học với SV.

Với sự nổi lên của các tài nguyên điện tử và Internet, sinh viên có thể không bao giờ cảm thấy cần thiết để bước vào bên trong các thư viện truyền thống hoặc sử dụng sự hỗ trợ của cán bộ thư viện trong nghiên cứu của họ. Vì vậy, nhiều cán bộ thư viện đại học Việt Nam có xu hướng ủng hộ việc tiếp cận SV trong môi trường ưa thích của họ để mở rộng dịch vụ thư viện ra ngoài những bức tường thư viện truyền thống.

Nếu các thư viện truyền thống không phải là nơi đầu tiên sinh viên tìm kiếm của chúng ta để nghiên cứu, thì điều này là lý do tại sao các thư viện phải bắt đầu tìm kiếm vượt ra ngoài các trang web này và hướng tới việc đưa nội dung của thư viện tới nơi sinh viên thực sự đang ở đó? Câu trả

lời ở đây là: mạng xã hội.

Mạng xã hội trực tuyến cung cấp như một “đại lộ thông tin” để tiếp cận sinh viên đại học trong môi trường của chính họ. Mục tiêu trong các thư viện đại học là cho nhu cầu người dùng đến thư viện ngày càng nhiều (trực tiếp hoặc gián tiếp qua mạng xã hội) và đóng gói lại nguyên liệu của chúng ta vào một môi trường quen thuộc hơn với người dùng cụ thể. Dựa trên việc nghiên cứu các tài liệu có liên quan, các công cụ mạng xã hội chính ngày nay được các thư viện đại học Việt Nam sử dụng là các trang web mạng xã hội chính thống, blog, các trang web truyền thông xã hội.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Tác động tích cực.

Thứ nhất, khả năng cung cấp các dịch vụ thư viện linh hoạt. Ở Việt Nam mạng xã hội Facebook có số lượng người dùng nhiều hơn và trở thành trang web mạng xã hội phổ biến nhất. Theo Cục Phát thanh, truyền hình và Thông tin điện tử, tính đến 30/6/2024, tổng số lượng tài khoản người Việt Nam sử dụng mạng xã hội trong nước khoảng 110 triệu tài khoản, số người dùng Facebook là 72 triệu [1], trong đó tỷ lệ SV đại học sử dụng Facebook chiếm số lượng lớn (khoảng 1,95 triệu SV, tính theo số liệu 97,8% SV Việt Nam đại học sử dụng Facebook trong tổng số 26.331 SV của Ban Thư ký Trung ương Hội Sinh viên Việt Nam [5]); do vậy Facebook đương nhiên sẽ là trang web mạng xã hội hợp lý nhất để được sử dụng trong thư viện đại học.

Một trong những ứng dụng chính của Facebook bởi các thư viện đại học là marketing thư viện với một trang thư viện (thường gọi là fanpage, tương tác giữa cán bộ thư viện và sinh viên). Các thư viện quảng cáo thông tin về giờ phục vụ, vị trí, và địa chỉ trang web. Bằng cách liên kết đến trang web của thư viện, trang Facebook hoạt động như một cổng thông tin điện tử thư viện. Khi SV thường xuyên sử dụng các máy tìm tin bên ngoài cho nghiên cứu học tập, thậm chí là một trang Facebook cơ bản có thể phục vụ như là một lời nhắc nhở để sử dụng các nguồn lực sẵn có tại một thư viện. Các thư viện cũng tạo ra các lời mời sự kiện cho các chương trình như là một diễn đàn bổ sung để thúc đẩy hoạt động thư viện. Về cơ bản, các trang Facebook cung cấp một công cụ tiếp thị cho các dịch vụ sẵn có cho sinh viên tại các thư viện đại học. Hầu hết, thư viện các trường đại học Việt Nam đều có trang fan Facebook tương tác với sinh viên.

Ngoài ra, theo xu hướng các thư viện đại học cần phải mở rộng tiện ích của Facebook nhằm cung cấp dịch vụ thư viện cho một chương trình tiếp cận cộng đồng thực sự. Tức là, một số thư viện đại học nhúng mục lục thư viện để cho phép SV truy cập vào nội dung của các mục lục thư viện mà không thực sự truy cập vào trang web của thư viện. Một số thư viện đại học cũng sử dụng tính năng “yêu cầu cán bộ thư viện” trong trang Facebook để cung cấp các dịch vụ tham khảo thông qua môi trường mạng xã hội và mở rộng chức năng chat và tin nhắn có sẵn thông qua chính Facebook. Như vậy, mục tiêu của việc tạo ra một trang Facebook để cung cấp các dịch vụ thư viện tùy chỉnh trong chính Facebook chứ không phải chỉ đơn thuần chuyển hướng người dùng đến trang web chính thức.

Thứ hai, thay đổi hình thức phục vụ bạn đọc. Việc sử dụng trang web mạng xã hội Blog khuyến khích tương tác người dùng thông qua tính năng bình luận, cho phép SV cung cấp thông tin phản hồi về thông tin được cung cấp và thư viện. Trong một trong những hình thức, thủ thư có thể đăng tin tức về thư viện cũng như các sự kiện xảy ra ở thư viện. Blog cũng được sử dụng để tạo ra các hướng dẫn chủ đề bởi vì họ có thể dễ dàng cập nhật để phản ánh các nguồn hiện hành cho một lớp cụ thể hoặc một khoa cụ thể. Các thư viện bắt tay vào dự án lớn, chẳng hạn như cải tạo, cũng có thể tạo một blog thông tin chi tiết tiến độ cho sinh viên. Blog cho phép SV nhận xét về các thông tin trong blog bằng cách mời người dùng phản hồi về thư viện. Tuy nhiên, blog truyền thống vẫn yêu cầu các SV đến với nó chứ không phải là thư viện đến với người sử dụng.

Các trang web cũng cho phép người dùng tải video lên các trang web khác, bao gồm các công cụ khác như Facebook, blog, hoặc trang web thư viện. Các thư viện đại học hiện đang gửi video các tour thư viện cũng như các video hướng dẫn sử dụng thư viện, thư mục cho sinh viên tên Youtube. Video hướng dẫn thư mục cũng có thể được hiển thị trong quá trình hướng dẫn thư viện trong lớp học, hoặc hướng dẫn sử dụng một cơ sở dữ liệu thư viện.

2.2. Một số tác động hạn chế của mạng xã hội.

- Sử dụng các trang web mạng xã hội không đồng nhất, dẫn đến hiệu quả của mạng xã hội giảm sút. Một số thư viện khó khăn để xác định xem những tiện ích của mạng xã hội có đáng để cán bộ thư viện dành thời gian trong cuộc cạnh

tranh với các phương pháp tiếp cận lâu nay thư viện đang áp dụng; các thư viện đại học khác lại khó khăn về việc thiếu dữ liệu định lượng để hỗ trợ hiệu quả trong tiếp cận sinh viên

- Mục tiêu của thư viện trường đại học là cung cấp thông tin phù hợp và thu hút nhiều sinh viên đến với thư viện. Cán bộ thư viện tích cực ủng hộ kết bạn với sinh viên trên mạng xã hội; tích cực ủng hộ blog của SV để tìm từ khóa liên quan đến học thuật, chẳng hạn như thư viện, bài tập, và sau đó khuyến khích cán bộ thư viện “bắt đầu liên lạc, tiến hành phỏng vấn tham khảo, và cung cấp các hỗ trợ cần thiết”; ngay cả các thông tin về điện thoại, email, và nội dung trao đổi cá nhân trực tiếp cũng được cán bộ thư viện biết đến. Do vậy, mạng xã hội của thư viện đại học chỉ có thể có hiệu quả nếu những nỗ lực của thư viện không xâm hại về quyền riêng tư của SV; đồng thời, cho phép sinh viên kiểm soát mức độ tham gia của họ mang lại kết quả tích cực và tăng số lượng sinh viên sử dụng các thư viện trong nghiên cứu của họ. Cuối cùng, các cán bộ thư viện sử dụng các trang web mạng xã hội phải tránh bị coi là xâm phạm không gian SV, chỉ sử dụng mạng xã hội để phổ biến và cung cấp thông tin cần thiết phù hợp với nhu cầu học tập, nghiên cứu khoa học của SV.

- SV thường sử dụng các trang web mạng xã hội để để làm sáng tỏ các vấn đề trong hoạt động học tập. Ngay cả khi SV sử dụng mạng xã hội cho các hoạt động liên quan đến trường, thường là kết hợp với một tổ chức sinh viên hoặc một lớp học cụ thể. Về cơ bản, SV sử dụng mạng xã

hội để tương tác với SV. SV không sử dụng các dịch vụ này để kết nối với các thư viện. Như vậy, trong trường hợp này vai trò của mạng xã hội là rất cần thiết.

III.KẾT LUẬN

Mục tiêu cuối cùng của cán bộ thư viện là làm thế nào cho tài nguyên thư viện đến được với sinh viên. Do vậy, các thư viện đại học phải quảng bá để sinh viên có thể tìm thấy chúng trên các trang web mạng xã hội. Điều này có thể là trên trang web chính thức của thư viện, trên các diễn đàn xung quanh khuôn viên trường, trong các tờ báo sinh viên, trong các lớp học hướng dẫn thư mục, hoặc trong thư viện truyền thống. Mạng xã hội của các thư viện đại học có tiềm năng đạt được kết quả to lớn, nhưng cán bộ thư viện phải xem xét các phương pháp hiệu quả nhất phù hợp với từng thư viện cụ thể và đối tượng sinh viên của từng trường.

Các trang web mạng xã hội là một cung cấp công nghệ mới hứa hẹn tiếp cận các tùy chọn tiếp cận mới đối với cán bộ thư viện đại học. Họ cung cấp nền tảng mới cho việc tiếp cận sinh viên vượt ra ngoài tòa nhà thư viện truyền thống và trang web truyền thống bằng cách cho phép sinh viên tiếp cận cán bộ thư viện và các nguồn tài nguyên của thư viện. Người cán bộ thư viện không nên quá sợ hãi bởi những quan ngại này, mà thay vào đó, phải giải quyết các vấn đề liên quan đến mạng xã hội khi tìm kiếm con đường mới để tiếp cận sinh viên của họ bên ngoài các bức tường của thư viện.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- 1.Trọng Đạt, Mạng xã hội Việt nhiều người dùng trong nước hơn Facebook, TikTok. Truy cập trang web: <https://vietnamnet.vn/>, ngày 15/5/2025.
- 2.Hoàng Thị Thu Hương, Nguyễn Thị Thanh Hoa. *Mô hình ứng dụng Web2.0 cho trung tâm thông tin – thư viện trường đại học*. Tạp chí Thư viện Việt Nam số 5 (31), 2011.
- 3.Nguyễn Thị Tuyết Mai, Nhâm Phong Tuấn. *Nghiên cứu ứng dụng mạng xã hội facebook trong việc hỗ trợ đổi mới giảng dạy tại trường đại học*. Tạp chí Kinh tế đối ngoại số 68, 2014. Truy cập trang web: <http://ieit.edu.vn/>, ngày 21/4/2025.
- 4.Nguyễn Đức Toàn. *Ứng dụng công nghệ Web 2.0 - hướng đi đúng cho các thư viện Việt Nam*. Tạp chí Thông tin và Tư liệu. Số 3, 2010.
- 5.Lưu Trinh. Hơn 85% sinh viên được khảo sát lên mạng xã hội hàng ngày với mục đích gì?. Truy cập trang web: <https://tienphong.vn/>, ngày 15/5/2025.